

УДК 339.9

JEL classification: F01, F42, F50, F52,
F55, F62, F63

Наталія КРАВЧУК

доктор економічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний
університет, Україна

E-mail: nataliakravchuk7@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-6227-6190

Олег ЛУЦИШИН

кандидат економічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний
університет, Україна

E-mail: olegkalyna@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4048-8875

© Наталія Кравчук, Олег Луцишин, 2021

Отримано: 06.02.2021 р.

Прорецензовано: 15.02.2021 р.

Рекомендовано до друку: 24.02.2021 р.

Опубліковано: 24.02.2021 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Наталія Кравчук (Україна)

Олег Луцишин (Україна)

СТРАТЕГІЧНІ ДОМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ АСИМЕТРІЙ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

АНОТАЦІЯ

Вступ. З початку XXI століття інтеграція переважної більшості країн світу в єдиний геоекономічний простір супроводжується новітніми світовими трендами, перманентними системними ризиками та їхніми асиметричними ефектами. Вони чинять багатовекторний і суперечливий вплив на сучасний глобальний розвиток та спонукають міжнародне співтовариство до розробки заходів превентивного характеру і перезавантаження інституту дипломатії загалом та економічної дипломатії, зокрема.

Мета – науково обґрунтувати асиметричний вплив ризиків глобального розвитку на економічну дипломатію, з урахуванням факторів зовнішнього і внутрішнього середовища диференціювати можливі стратегічні домінанти економічної дипломатії держави з урахуванням її «геоекономічної локації» та «стратегічної зони присутності» у глобальному економічному просторі.

Методи. Із застосуванням методів PESTEI, SWOT та SNW-аналізу побудовано матрицю сценаріїв формування «стратегічної зони присутності» держави у глобальному економічному просторі та, відповідно, окреслено стратегічні домінант економічної дипломатії держави.

Результати. Показано, що асиметрична дія глобальних ризиків в умовах формування мережевого геоекономічного простору спонукає міжнародне співтовариство до розробки заходів превентивного характеру та перезавантаження інституту економічної дипломатії. Доведено, що в цьому контексті економічна дипломатія, як один із ключових векторів інституту дипломатії, набуває статусу «домінанти» формування геостратегічного позиціонування держави на міжнародній арені з урахуванням геополітичних і геоекономічних процесів сучасності. Аргументовано, що розробка основних стратегічних рішень у сфері економічної дипломатії базується на результатах стратегічного аналізу, а останнім часом із урахуванням напрацювань «експертної дипломатії». Доведено, що формування стратегічних домінант економічної дипломатії має враховувати результати стратегічного аналізу системних детермінант – ризиків глобального розвитку й асиметричних викликів для економічної дипломатії, а також ендогенних чинників внутрішнього середовища держави, комбінація впливу яких дає можливість диференціювати стратегічні домінанти економічної дипломатії держави. Наголошено, що абсолютними пріоритетами при виборі стратегічних домінант економічної дипломатії повинні бути національні інтереси держави та гарантування її економічної безпеки.

Перспективи. Перспективи подальших наукових розвідок з досліджуваної проблематики першочергово полягають в аналізі системних детермінант формування «геоекономічної локації» України в глобальному економічному просторі та окресленні стратегічних домінант її економічної дипломатії з урахуванням національних інтересів та цільових таргетів економічної безпеки держави.

Кравчук Н., Луцишин О. Стратегічні домінанти економічної дипломатії в умовах асиметрій глобального розвитку. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 1. С. 57-68.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.01.057>

Ключові слова: економічна дипломатія, стратегічні домінанти, глобальні ризики, асиметрії глобального розвитку, геоекономічний простір, геоекономічна локація, стратегічна зона присутності.

UDC 339.9

JEL classification: F01, F42, F50, F52,
F55, F62, F63

Nataliya KRAVCHUK

*Dr. Sc. (Economics),
Assoc. Prof.,
West Ukrainian National University,
Ukraine*
E-mail: nataliakravchuk7@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-6227-6190

Oleh LUTSYSHYN

*Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., West Ukrainian
National University, Ukraine,*
E-mail: olegkalyna@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4048-8875

© Nataliya Kravchuk, Oleh Lutsyshyn,, 2021

Received: 06.02.2021
Revised: 15.02.2021
Accepted: 24.02.2021
Online publication date: 24.02.2021

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Nataliya Kravchuk (Ukraine)
Oleh Lutsyshyn (Ukraine)

STRATEGIC DOMINANTS OF THE ECONOMIC DIPLOMACY IN THE CONTEXT OF THE ASYMMETRIC GLOBAL DEVELOPMENT

ABSTRACT

Introduction. Since the beginning of the XXI century, the integration of the vast majority of countries into a single geoeconomic space is accompanied by the latest global trends, permanent systemic risks, and their asymmetric effects. All the factors mentioned above have a multi-vector and contradictory impact on modern global development. As well as they encourage the international community to develop preventive measures and restart the institution of diplomacy in general, and economic diplomacy particularly.

Goal. The aim of this research is to scientifically substantiate the asymmetric impact of global development risks on economic diplomacy while taking into account external and internal environmental factors to differentiate possible strategic dominants of state economic diplomacy considering its "geoeconomic location" and "strategic zone of presence" in the global economic space.

Methods. With the use of PESTEL, SWOT, and SNW-analysis, the matrix of scenarios for the formation of the state "strategic zone of presence" in the global economic space is developed, as well as the strategic dominants of economic diplomacy of the state are outlined accordingly.

Results. The research has shown that the asymmetric effect of global risks in the process of geoeconomic space network formation encourages the international community to develop preventive measures and reset the institution of economic diplomacy. It has been proved that in this context, economic diplomacy, as one of the key vectors of the institution of diplomacy, acquires the status of "dominant" in the process of formation of the state's geostrategic positioning in the international arena, taking into consideration the current geopolitical and geoeconomic processes. Also, it has been argued that the development of major strategic decisions in the field of economic diplomacy is based on the results of strategic analysis, while considering the achievements of the "expert diplomacy". Moreover, it has been proved that the formation of strategic dominants of economic diplomacy should take into account the results of the strategic analysis of systemic determinants, specifically risks of global development and asymmetric challenges for economic diplomacy, as well as endogenous factors of the internal environment. Finally, it has been emphasized that the national interests of the state along with the guarantees of state's economic security should be the absolute priorities while choosing the strategic dominants of economic diplomacy

Perspectives. Further scientific research on the studied issues primarily aims to analyze the systemic determinants of the formation of Ukraine's "geoeconomic location" in the global economic space as well as outline the strategic dominants of its economic diplomacy, taking into account national interests and targets of economic security.

Kravchuk, N., & Lutsyshyn, O. (2021). Strategic dominants of the economic diplomacy in the context of the asymmetric global development. *Economic analysis*, 31 (1), 57-68.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.01.057>

Keywords: economic diplomacy; strategic dominants; global risks; asymmetries of global development; geoeconomic space; geoeconomic location; strategic zone of presence.

Вступ

З початку XXI століття інтеграція переважної більшості країн світу в єдиний гео економічний простір супроводжується новітніми світовими трендами, перманентними системними ризиками та їхніми асиметричними ефектами, які чинять багатовекторний і суперечливий вплив на сучасний глобальний розвиток. Так, в одних країнах спостерігається прискорена соціально-економічна і цифрова трансформація з формуванням індустрії 4.0 та створенням нових кібер-систем і штучного інтелекту (від масової роботизації й до біотехнологій). З одного боку, це сприятиме зростанню світового багатства та зменшенню нерівності між країнами. Проте, з іншого боку, нові тренди несуть з собою і нові виклики, зокрема щодо: *зростання безробіття та асиметричного перерозподілу світового багатства* (бідні країни можуть стати ще біднішими, хоча й багатим країнам загрожують значні потрясіння у зв'язку з масовою роботизацією виробництв); *загострення боротьби за таланти та професійні кадри* (вони вже «вимиваються» багатими країнами, у результаті бідні країни стають сировинним та кадровим придатком для багатих); *зростання загрози кібер-безпеці* (чимало опитувань вказують на занепокоєння щодо нових загроз кібер-атак). Останнім часом не менш помітними стали протиріччя між космополітизмом капіталу і державним суверенітетом як формою організації суспільства; між процесами глобалізації, базовою основою якої є лібералізація соціального й економічного розвитку, їх гармонізація і уніфікація на принципах глобальності, та національним «економічним егоїзмом» і політичною владою, все ще сконцентрованими на рівні держави. Порушився баланс між традиційними державними інститутами прийняття рішень і новими глобальними центрами, що контролюють необхідні для їх реалізації ресурси і економічні процеси. Ці суперечливі тенденції сучасного глобального розвитку призводять до утворення своєрідних «чорних дір» і «вогнищ напруженості» в мережі міжнародних економічних відносин, що трансформуються в асиметричні фактори нестабільності та загрози міжнародній безпеці. На додаток до усього вищезазначеного варто зауважити, що «пандемія COVID-19 стала не просто «чорним лебедем» для світової економіки, але й ризикує стати приводом для загострення протистояння за доступ до ресурсів, що в перспективі призведе до геополітичної нестабільності» [1].

Системне розуміння «трансмисійних механізмів» і каналів дифузії асиметричних ефектів локальних і глобальних змін, а також глибини взаємодії між

національними економіками і їхньої «колективної вразливості» до глобальних ризиків в умовах формування мережевого гео економічного простору змушує міжнародне співтовариство до розробки заходів превентивного характеру та «великого перезавантаження» (у термінах Давоського форуму) інституту дипломатії загалом та економічної дипломатії, зокрема. Адже, як показує практика останніх двох років, через пандемію COVID-19 дипломати отримали новий інструментарій, а дипломатичний світ вступив у нову реальність – «цифровий» формат та епоху «онлайн-дипломатії», «вакцинного націоналізму» і «дипломатії вакцин». Ще кілька років тому такі вектори розвитку інституту дипломатії могли здатися «футуристичними сценаріями далекого майбутнього», але сьогодні – це вже реальність. І хоча пандемія не змінить світ, вона все ж таки прискорює системні зміни, які були очевидні до її появи. «Лінії розламу, які виникли в 2020 році, тепер виглядають як критичні перехрестя у 2021 році. Час відновити довіру та зробити важливий вибір, оскільки потреба зміни пріоритетів та терміновість реформування систем стають дедалі сильнішими», – ідеться в прес-релізі цьогорічного онлайн-форуму в Давосі [2].

Однак, чи зможе світ провести таке «велике перезавантаження» і запобігти майбутнім глобальним ризикам і загрозам? Це питання залишається поки що відкритим для світової дипломатії.

Проблеми економічної дипломатії практично з кінця XX століття постійно перебувають у центрі уваги дослідників. Теоретичні та практичні аспекти економічної дипломатії знайшли відображення у працях британських вчених Бейна Н. [3; 4] та Волькока С. [3; 5]. Окремі аспекти економічної дипломатії в умовах глобалізації висвітлено в наукових працях Капіці Л. і Горбаньова В. [6], Мавланова І. [7] та ін. Серед українських вчених, що на фундаментальному рівні досліджували проблеми економічної дипломатії, слід згадати наукові праці Фліссак К. [8] та Шарова О. [9]; окремі аспекти економічної дипломатії також знайшли відображення у наукових статтях Вергуна В. [10], Грущинської Н. [11], Мамалиги О. [12], Татаренко Н. [13], Чугаєнко Ю. [14] та. Разом з тим, проблема «перезавантаження» економічної дипломатії в умовах новітніх ризиків глобального розвитку та їх асиметричних ефектів залишається поза форматом наукових досліджень.

Мета статті

Мета статті – науково обґрунтувати асиметричний вплив ризиків глобального розвитку на економічну дипломатію, з урахуванням факторів зовнішнього і внутрішнього середовища

диференціювати можливі стратегічні доміанти економічної дипломатії держави з урахуванням її «геоекономічної локації» та «стратегічної зони присутності» у глобальному економічному просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження

Міжнародний імідж і репутація країни, її «геополітична геометрія» і «геоекономічна локація» [9] – це сукупність тих факторів, які зумовлюють сприйняття держави у світі крізь призму ідеалів і цінностей, реалій її політичного устрою, соціально-економічної моделі та позиціонування на міжнародній арені [15]. За таких умов економічна дипломатія, як один із ключових векторів інституту дипломатії загалом та публічної дипломатії, зокрема, набуває статусу «домінанти» формування геостратегічного позиціонування України на міжнародній арені з урахуванням геополітичних і геоекономічних процесів сучасності.

Передусім зазначимо, що термін «економічна дипломатія» найчастіше застосовується для

означення моделі економічної взаємодії держав у сфері міжнародних відносин. Як елемент зовнішньої політики держави і одна із форм дипломатії у широкому розумінні, економічна дипломатія використовує спектр специфічних економічних інструментів для захисту своїх національних інтересів та досягнення політичних цілей [16]. У цьому сенсі економічна дипломатія не може зводитися виключно до поточного реагування на загрози національним інтересам держави. На сучасному етапі більшість держав (у тому числі й Україна) усвідомлюють необхідність розробки стратегії економічної дипломатії, прогнозування її форм і методів, їх адаптації до загальнополітичних цілей держави та новітніх ризиків і асиметрій глобального розвитку.

Загалом стратегію економічної дипломатії доцільно розробляти з урахуванням стратегії економічної безпеки держави [17] та, відповідно, окремих доміантних сфер (напрямів) захисту її національних економічних інтересів від загроз у майбутньому (рис. 1).

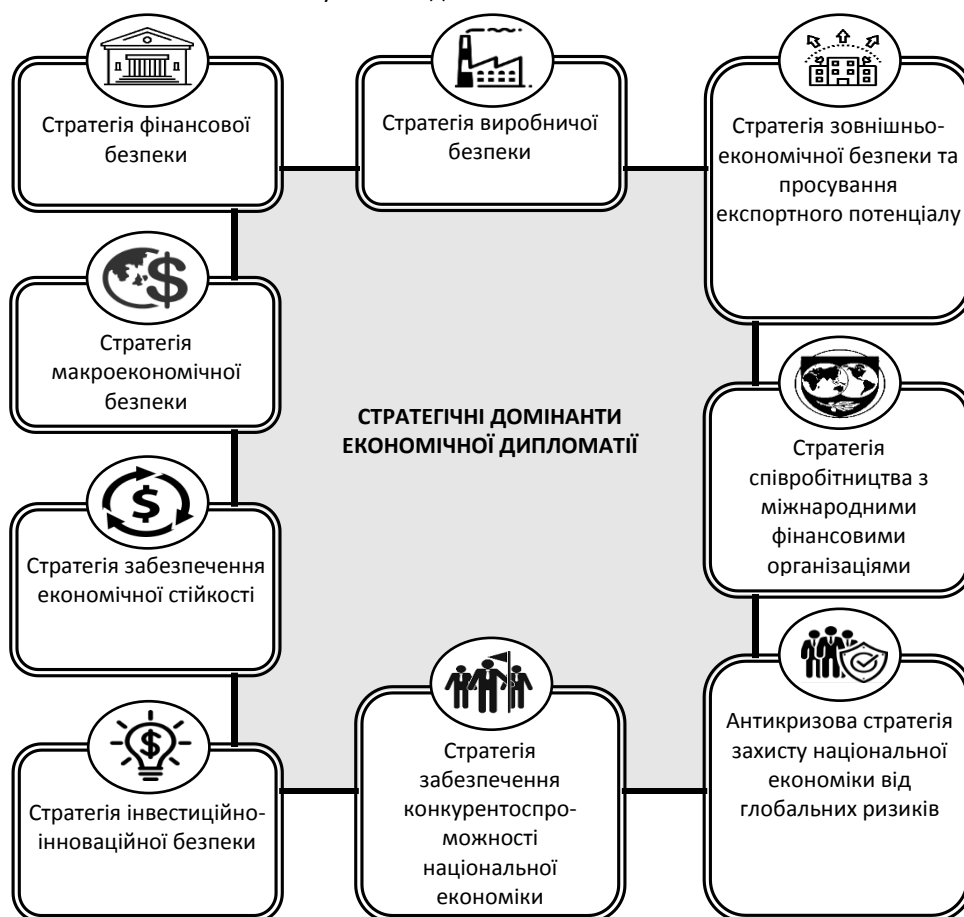

Рис. 1. Домінантні сфери стратегії економічної дипломатії України в контексті економічної безпеки держави*

Примітка: розроблено авторами за [17].

Розробка основних стратегічних рішень у сфері економічної дипломатії базується на результатах стратегічного аналізу, а останнім часом із урахуванням напрацювань «експертної дипломатії», інструменти якої дають змогу будувати нові партнерства, залучати представників різних сфер (неурядових організацій, бізнесу, аналітичних центрів, освітніх установ та лідерів суспільної думки), які перебувають за межами сфер впливу офіційних органів влади для просування, захисту і лобювання національних економічних інтересів [15]. При цьому стратегічний аналіз у сфері економічної дипломатії передбачає вивчення впливу багатьох факторів (рис. 2):

- зовнішнього середовища непрямого впливу (не мають індивідуальних особливостей прояву щодо конкретної держави);

- зовнішнього середовища прямого (безпосереднього) впливу (фактори, на які держава може впливати в процесі безпосередньої стратегічної комунікації);
- внутрішнього середовища (умови і фактори, які знаходяться під безпосереднім контролем відповідних офіційних органів влади і рішення щодо яких приймаються у тісній координації і співпраці з профільними структурними підрозділами апарату МЗС, Радою інвесторів та експортерів при МЗС, Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерством цифрової трансформації України, Офісом із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest, Офісом з просування експорту України та іншими).

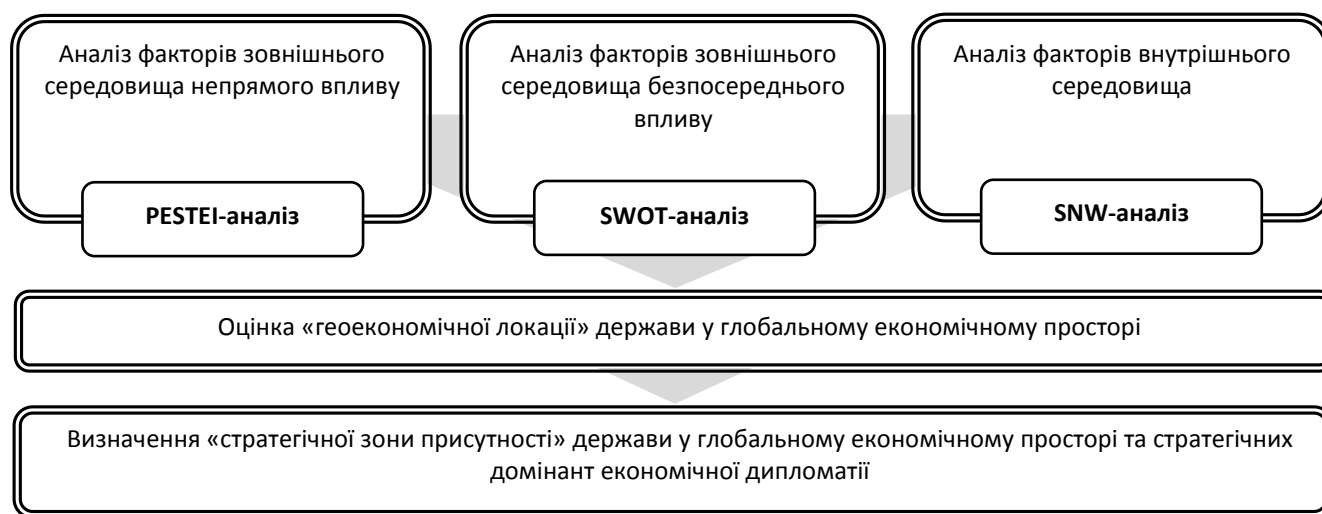

Рис. 2. Блок-схема проведення стратегічного аналізу та визначення стратегічних домінант економічної дипломатії*

Примітка: розроблено автором за [18].

Аналіз факторів зовнішнього середовища непрямого впливу базується переважно на методиці PESTEI-аналізу, в основу якого закладено принцип групування факторів макrorівня на такі 6 видів, які відповідають абrevіатурі PESTEI: P (political environment) – геополітична сфера; E (economic environment) – геоекономічна сфера; S (sociocultural environment) – соціокультурна сфера; T (technological environment) – технологічна сфера; E (ecological environment) – екологічна сфера; I (information environment) – інформаційна (медіа) сфера.

Для аналізу впливу цих факторів на стратегічні домінанти економічної дипломатії доречно скористатися The Global Risks Report 2021, де експертами узагальнено основні виклики

глобальному розвитку в діапазоні найближчих 10 років (рис. 3).

Розглянемо вплив основних ризиків глобального розвитку на економічну дипломатію за методикою PESTEI-аналізу.

У геополітичній сфері основний вплив на «перезавантаження» економічної дипломатії чинитимуть зростаючі геополітичні ризики, зумовлені посиленням конкуренції між США і Китаєм, що й надалі, очевидно, супроводжуватиметься «національним економічним егоїзмом», трансатлантичними «торговельними війнами», ослабленням інститутів міжнародного діалогу й міждержавними конфліктами, колапсом багатосторонньої дипломатії та «геополітизацією» доступу до ресурсів і, ймовірно, ринків.

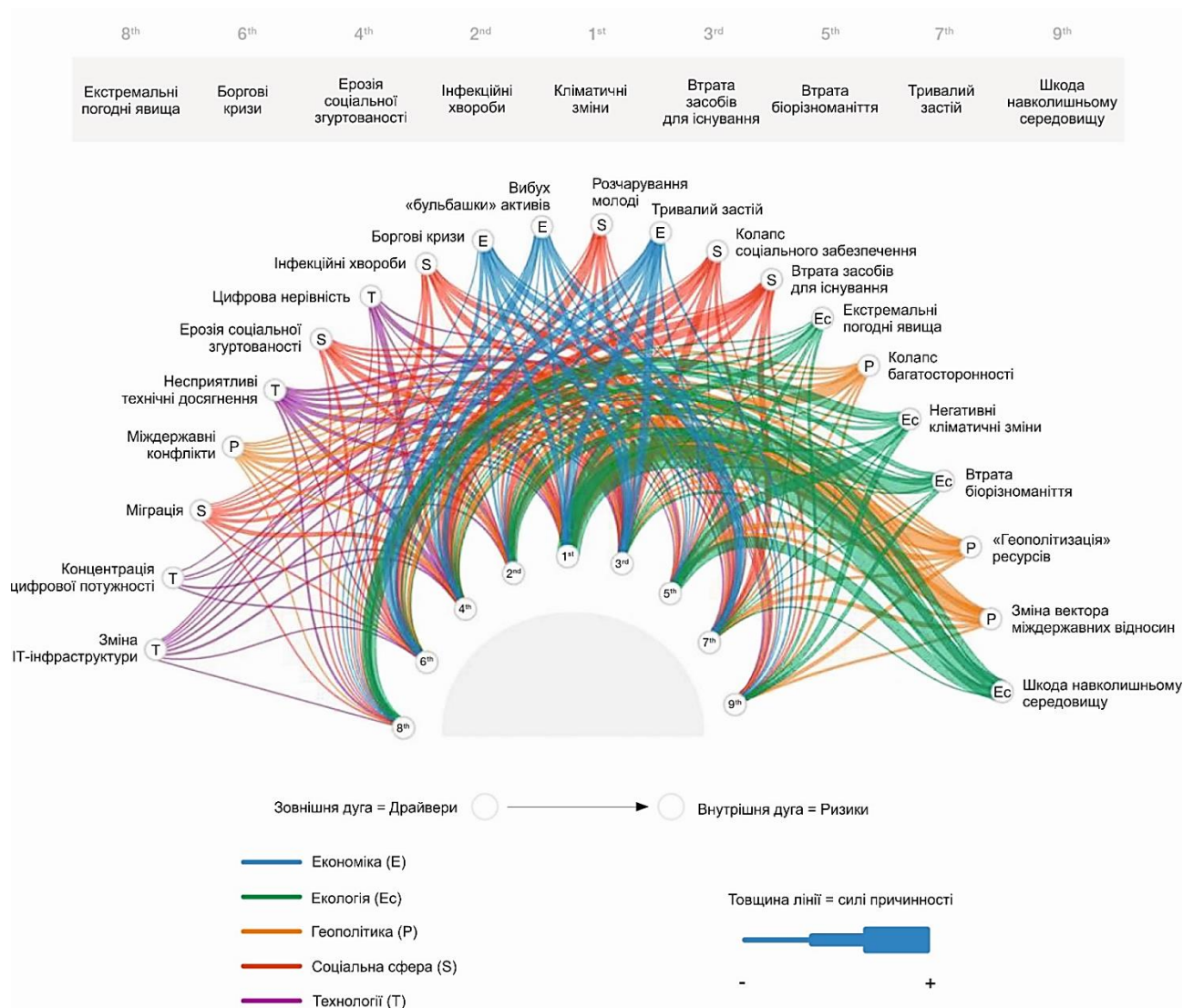

Рис. 3. Кластери ризиків глобального розвитку [19].

У *геоекономічній сфері* за рекордно короткий проміжок часу відбулися трансформації, що справили негативний вплив на світову економіку. Передусім ідеться про: 1) переривання ланцюгів поставок товарів через перекриття державних кордонів; 2) зупинку виробництва різних видів продукції (у тому числі через локдаун і масове безробіття); 3) переривання на кілька місяців роботи цілих галузей, особливо авіаперевезень, туризму і розваг [20]. Попри те, що світова економіка змогла уникнути найгіршого сценарію – затяжної депресії, все ж таки найбільш відчутними залишаються фактори, пов’язані з «крихіткою» світової економіки, яка посилюватиметься ризиками боргових криз, шоками на сировинних ринках і волатильністю світових цін на активи.

Наслідки пандемії COVID-19 у *соціокультурній сфері* вже узагальнили терміном «епоха втрачених

можливостей» для нового покоління. Експерти Міжнародної організації праці заявили, що внаслідок пандемії та карантинних обмежень світова економіка втратила 225 млн. робочих місць, у результаті чого загострилися проблеми поглиблення соціальної роз’єднаності та нестачі коштів для існування у багатьох людей. Тому одним із профільних питань порядку денного залишається питання зростання бідності та нерівномірний розподіл благ, коли 80% усіх світових статків володіє близько 1 % людей. Адже, як відомо, бідність генерує й інші системні проблеми (як наприклад, обмеження доступу до якісних медичних послуг, вакцинації, здорового харчування), що згодом ведуть до соціальних заворушень і нестабільності в багатьох регіонах планети. І все це відбувається на тлі ризиків нових

пандемій і їхнього тривалого руйнівного впливу на існування соціуму.

У *технологічній сфері* останнім часом спостерігається прискорена цифрова трансформація, у результаті якої фокус глобальної конкуренції поступово зміщується у кіберпростір. Найпотужніші держави світу змагаються тепер уже не за ресурси і території, а за технологічні переваги у сфері комунікацій, застосування штучного інтелекту, запровадження мережі 5G, захист своїх чи доступ до чужих даних. Водночас доводиться констатувати, що наслідки цифрової трансформації є переважно асиметричними – як між державами, так і всередині окремих країн. З одного боку, в умовах пандемії та ізоляції країн чимала частина міжнародних зустрічей була переведена у «цифровий» формат, у результаті чого дипломатичний світ вступив у нову реальність – епоху «віртуальної дипломатії», яка, має незаперечні переваги (як, наприклад, чимала економія часу та коштів, вища оперативність у процесі прийняття рішень). Нові технології роботи з Big Data змінюють якість аналітичної роботи. Економічне прогнозування, моделювання політичних процесів та перебігу конфліктів, можливість перебачити поведінку партнерів чи прорахувати вплив санкцій на економіку контрагентів – усе це стає доступним завдяки алгоритмам штучного інтелекту [21]. Разом з тим, спостерігається збільшення цифрового розриву і цифрової нерівності, що є несприятливим наслідком технологічних змін в умовах нового «цифрового світу».

Пандемія COVID-19 продемонструвала асиметричні ефекти загострення ризиків в *екологічній сфері*, які й до того спостерігалися вже протягом тривалого часу. Так, зокрема, наслідками загрози зміни клімату є екстраординарні погодні катаклізми: урагани, посухи, екстремальна спека і, як наслідок – продовольча криза та інфекційні хвороби. Вплив кліматичних змін зростає, особливо для країн, що розвиваються. Усе це актуалізує розвиток «кліматичної дипломатії» та збільшення інвестицій в реалізацію кліматичних цілей.

Пандемія посилила не лише процес діджиталізації, але й продемонструвала його «темний бік» в *інформаційній сфері*, який потрібно контролювати. Так, зокрема, штурм Капітолію у США, став тривожним сигналом про те, що необхідно посилити регулювання інтернет-компаній, які відповідають за контент соціальних мереж. Відповідно захист глобального інформаційного простору від дезінформації, пропаганди, закликів до насильства та фейкових новин є одним із пріоритетних.

З огляду на вищезазначене, можна констатувати, що кожен із названих ризиків окремо

становить серйозний виклик для глобального розвитку загалом та економічної дипломатії, зокрема. А всі разом вони фактично є констатацією факту «зламу парадигми», коли перспективи «великого перезавантаження» виглядають непевними з точки зору внутрішньополітичної та соціально-економічної ситуації у переважній більшості країн.

Не менш важливим при прогнозуванні стратегічних домінант економічної дипломатії є аналіз факторів зовнішнього середовища безпосереднього впливу та факторів внутрішнього середовища, на основі яких визначається «геоекономічна локація» держави й розробляються стратегічні рішення у сфері економічної дипломатії. При цьому дослідження факторів зовнішнього середовища безпосереднього впливу, базується на *SWOT-аналізі* (*S (Strengths) – сильні сторони, W (Weaknesses) – слабкі сторони, O (Opportunities) – можливості, T (Threats) – загрози*) (рис. 4).

Натомість аналіз факторів внутрішнього середовища може базуватися на *SNW-аналізі* (*S (strength position) – сильна позиція, N (neutral position) – нейтральна позиція, W (weakness position) – слабка позиція*). Комбінації впливу окремих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, дають можливість диференціювати можливі стратегічні домінанти економічної дипломатії держави з урахуванням її «геоекономічної локації» (позиції) та «стратегічної зони присутності» (геоекономічних пріоритетів) у глобальному економічному просторі (рис. 5).

Квadrant 1 «Сильна позиція і можливості» характеризує можливість держави здійснювати агресивну стратегію зовнішньої політики та економічної дипломатії у сфері міжнародних відносин, використовуючи весь спектр економічних інструментів для досягнення, захисту і лобювання своїх національних інтересів. Як правило, це стратегія для держав, які зберігають статус геополітичного і геоекономічного лідера чи принаймні (з урахуванням певних конфігурацій) ще тривалий час залишатимуться серед таких лідерів.

Квadrant 2 «Стабільність і можливості» об'єднує категорію держав, які зазвичай обирають помірковану, але й нерідко агресивну стратегію зовнішньої політики та економічної дипломатії, що спрямовані на посилення їхніх основних позицій у геоекономічному просторі, однак переважно за рахунок факторів зовнішнього середовища. Економічна дипломатія для них – це можливість максимізувати вигоди від сильних сторін і сприяти покращенню слабких позицій, що дозволить їм зберігати стабільність в умовах загострення глобальних ризиків.

Квadrant 3 «Слабка позиція і можливості» зумовлює необхідність здійснення державою

поміркованої стратегії зовнішньої політики та економічної дипломатії, в процесі якої слабкі сторони (недостатній рівень диверсифікації торговельних потоків, їх дисфункціональна структура із превалюванням у експорті сировини, а в імпорті – високотехнологічної продукції, високий рівень імпортозалежності, відсутність привабливих умов для залучення інвестицій та їх реінвестування тощо) будуть компенсуватися за рахунок сприятливих можливостей зовнішнього середовища (наприклад, підтримка та розвиток зовнішньоекономічних зв'язків на багатосторонньому та двосторонньому рівнях, забезпечення належного рівня представлення

інтересів держави в міжнародних організаціях, розширення міжнародних торговельно-економічних зв'язків та проведення активної політики з укладання угод про вільну торгівлю тощо). Водночас, з огляду на стартові умови, такі держави є дуже схильними до глобальних ризиків, оскільки у них відсутні чи слабкі регуляторні механізми, спроможні справляти стабілізаційний ефект, спираючись на внутрішні адаптаційні можливості. Іншими словами, ці держави відчувають на собі вплив трендів глобального середовища без можливості здійснення зворотного впливу.

В Н У Т Р І Ш Н І Ч И Н Н И К И

З О В Н І Ш Н І Ч И Н Н И К И

Рис. 4. SWOT-аналіз системних факторів впливу на прийняття рішень у сфері економічної дипломатії

Примітка: Розроблено і побудовано автором.

Квадрант 4 «Сильна позиція і загрози» дозволяє державі обирати як агресивну, так і помірковану стратегію зовнішньої політики та економічної дипломатії (з урахуванням рівня

загроз). У результаті окремі зовнішні загрози (наприклад, «торговельні війни», «крижкість» світової економіки, цінові шоки на сировинних ринках, волатильність світових цін на активи тощо)

можуть нейтралізуватися за рахунок сильного внутрішнього потенціалу цих держав та можливості лобювання і захисту ними своїх національних інтересів. Таку стратегію обирають, як правило держави, які здатні динамічно розвиватися й

успішно конкурувати на зовнішніх ринках й водночас гнучко реагувати на ендogenous системні ризики й швидко адаптуватися до глобальних викликів і загроз.

Рис. 5. Матриця сценаріїв формування стратегічних домінант економічної дипломатії держави

Примітка: Розроблено і побудовано авторами за [18].

Квадрант 5 «Стабільність і загрози» з урахуванням рівня загроз держава може реалізувати помірковану або консервативну стратегію економічної дипломатії щодо розвитку зовнішньої торгівлі та залучення інвестицій, яка в основному спрямована на подолання несприятливих факторів зовнішнього середовища. За таких умов інструментарій економічної дипломатії дозволяє зменшити дію негативних факторів зовнішнього середовища і розширити «стратегічну зону присутності» держави у геоeкономічному просторі. Таку стратегію, як правило, обирають держави, які значною мірою залежать від кон'юнктури зовнішніх ринків, а тому схильність до глобальних ризиків у них висока.

Квадрант 6 «Слабка позиція і загрози» об'єднує держави, які через слабку геоeкономічну позицію є дуже чутливими до глобальних ризиків. Відтак такі країни орієнтуються виключно на інструменти антикризової стратегії економічної дипломатії, яка найбільшою мірою кореспондує із базовою стратегією загального стиснення зовнішньої політики, а отже й звуження їхньої «стратегічної зони присутності» на зовнішніх ринках.

Висновки

Підсумовуючи вищезазначене, приходимо до таких висновків і узагальнень.

1. У процесі дослідження показано, що системне розуміння «трансмисійних механізмів» і каналів дифузії асиметричних ефектів локальних і глобальних змін, а також глибини взаємодії між національними економіками і їхньої «колективної вразливості» до глобальних ризиків в умовах формування мережевого геоeкономічного простору спонукає міжнародне співтовариство до розробки заходів превентивного характеру та перезавантаження інституту дипломатії загалом і економічної дипломатії, зокрема.

2. З'ясовано, що міжнародний імідж і репутація країни, її «геополітична геометрія» і «геоeкономічна локація» формують загальне сприйняття держави у світі крізь призму ідеалів і цінностей, реалій її політичного устрою, соціально-економічної моделі та позиціонування на міжнародній арені. Доведено, що в цьому контексті економічна дипломатія, як один із ключових векторів інституту дипломатії загалом та публічної дипломатії, зокрема, набуває статусу «домінанти» формування геостратегічного позиціонування України на міжнародній арені з урахуванням геополітичних і геоeкономічних процесів сучасності. Наголошено, що стратегію економічної дипломатії доцільно розробляти з урахуванням стратегії економічної безпеки держави та, відповідно, окремих домінантних сфер (напрямів)

захисту її національних економічних інтересів від загроз у майбутньому.

3. Аргументовано, що розробка основних стратегічних рішень у сфері економічної дипломатії базується на результатах стратегічного аналізу, а останнім часом із урахуванням напрацювань «експертної дипломатії», інструменти якої дають змогу будувати нові партнерства, залучати представників різних сфер. При цьому стратегічний аналіз у сфері економічної дипломатії має враховувати комплексний вплив як факторів зовнішнього середовища непрямого і безпосереднього впливу, так і умов і факторів внутрішнього середовища, які знаходяться під безпосереднім контролем відповідних офіційних органів влади і рішення щодо яких приймаються у тісній координації і співпраці з профільними структурними підрозділами апарату МЗС, Радою інвесторів та експортерів при МЗС, Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерством цифрової трансформації України, Офісом із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest, Офісом з просування експорту України.

4. У підсумку доведено, що формування стратегічних домінант економічної дипломатії має

базуватися на результатах стратегічного аналізу системних детермінант – ризиків глобального розвитку й асиметричних викликів для економічної дипломатії, а також ендегенних чинників внутрішнього середовища – сильних, нейтральних і слабких аспектів розвитку держави, комбінація впливу яких дає можливість диференціювати стратегічні домінант економічної дипломатії держави. Кінцевим продуктом такого стратегічного аналізу є формування «геоекономічної локації» (позиції) держави та її «стратегічної зони присутності» (геоекономічних пріоритетів) у глобальному економічному просторі. Разом з тим, варто наголосити, що абсолютними пріоритетами при виборі стратегічних домінант економічної дипломатії повинні бути національні інтереси держави та гарантування її економічної безпеки.

Перспективи подальших наукових розвідок з досліджуваної проблематики першочергово полягають в аналізі системних детермінант формування «геоекономічної локації» України в глобальному економічному просторі та окресленні стратегічних домінант її економічної дипломатії з урахуванням національних інтересів та цільових таргетів економічної безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ворошилов О. Всесвітній економічний форум у Давосі-2021. Україна: події, факти, коментарі. 2021. № 2. С. 11-17. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2021/ukr2.pdf>.
2. Радчук О. Давос-2021: що може запропонувати Україна. *Слово і діло: Аналітичний портал* 2021. 26 січня. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/26/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika/davos-2021-mozhe-zaproponuvaty-ukrayina>.
3. Bayne N., Woolcock S. *The New Economic Diplomacy: Decision Making and Negotiation in International Economic Relations*. Aldershot: Ashgate. 2002. 450 p.
4. Bayne N. *Economic Diplomacy*. Durham: The Memories Club. 2010. 246 p.
5. Woolcock S. *European Union Economic Diplomacy. The Role of the EU in External Economic Relations*. London: Routledge. 2016. 220 p.
6. Экономическая дипломатия в условиях глобализации. Под общей ред. Л. Капицы. Москва: МГИМО-Университет. 2010. 623 с.
7. Мавланов И. Р. Экономическая дипломатия: Учеб. пособие. 2-е изд., испр. и доп. Университет мировой экономики и дипломатии. Москва: ООО Издательство «Аспект Пресс», 2016. 528 с.
8. Фліссак К. Економічна дипломатія у системі забезпечення національних інтересів України: *Монографія*. Тернопіль: Новий колір. 2016. 812 с.
9. Шаров О. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: *Монографія*. Київ: НІСД. 2019. 560 с.
10. Вергун В. А. Економічна дипломатія в системі чинників міжнародної конкурентоспроможності України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2008. № 74. Ч. 1. С. 150-154.
11. Грущинська Н. Економічна дипломатія як потужний інструмент подолання конфліктогенності країн. *Економічний нобелівський вісник*. 2016. № 1 (9). С. 85-90. URL: <https://econforum.duan.edu.ua/images/stories/Files/2016/11.pdf>.
12. Мамалига О. О. Трансформація економічної дипломатії в міжнародних економічних відносинах. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2015. Вип. 1. С. 442-454. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tppe_2015_1_46.
13. Татаренко Н. Економічна дипломатія: світовий досвід та українські здобутки (політико-економічний аспект). *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2015. № 2 (22). С. 4-9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2015_22%28%29_3.
14. Чугаєнко Ю. О. Економічна дипломатія в системі управління зовнішньоекономічною діяльністю держави. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 3 (141). С. 59-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2013_3_7.
15. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf>

16. Економічна дипломатія: огляд. *Стратегія та макроекономічна політика*. Мережа соціальних досліджень (SSRN). Портал зовнішньої політики. URL: <http://fpp.com.ua/topic/ekonomich-na-dyplomatiya>.
17. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року. URL: [http://kyiv-heritage.com/sites/default/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%20%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%20%D0%B4%D0%BE%202025%20\(%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82\)%202021-02.pdf](http://kyiv-heritage.com/sites/default/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%20%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%20%D0%B4%D0%BE%202025%20(%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82)%202021-02.pdf).
18. Бланк И. А. Концептуальные основы финансового менеджмента. К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. 448 с. («Энциклопедия финансового менеджера»; Вып. 1).
19. The Global Risks Report 2021. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2021.pdf.
20. Сиротюк Ю., Олійник Ю., Холявка А., Чупак О. Глобальні безпекові, політичні, економічні тенденції у світі та їхній вплив на Україну в 2021 році. URL: <https://usd.org.ua/2021/01/13/globalni-bezpekovi-politychni-ekonomichni-tendentsiyi-u-sviti-ta-yihnij-vplyv-na-ukrayinu-v-2021-rotsi>.
21. Габер Є. Дипломатія 2.0. Що змінює дипломатію сьогодні, і якою вона буде в майбутні роки. URL: https://zn.ua/ukr/international/diplomatiya-2-0-349622_.html.

REFERENCE

- Voroshnylov, O. (2021). Vsesvitnii ekonomichnyi forum u Davosi-2021. Ukraina: podii, fakty, komentari, 2, 11-17. Retrieved from: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukrain/2021/ukr2.pdf> [in Ukrainian].
- Radchuk, O. (2021). Davos-2021: shcho mozhe zaproponuvaty Ukraina. *Slovo i dilo: Analitichnyi portal*. Retrieved from: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/26/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika/davos-2021-mozhe-zaproponuvaty-ukrayina>. [in Ukrainian].
- Bayne, N., Woolcock, S. (2002). *The New Economic Diplomacy: Decision Making and Negotiation in International Economic Relations*. Aldershot: Ashgate.
- Bayne, N. (2010). *Economic Diplomacy*. Durham: The Memories Club. 2010. 246 p.
- Woolcock, S. (2016). *European Union Economic Diplomacy. The Role of the EU in External Economic Relations*. London: Routledge.
- Kapyt'sa, L. (2010). *Ekonomicheskaiia dyplomatiya v usloviakh hlobalyzatsyy*. Moscow: MHYMO-Unyversytet. [in Russian].
- Mavlanov, Y. R. (2016). *Ekonomicheskaiia dyplomatiya*. Moscow: OOO Yzdatel'stvo «Aspekt Press. [in Russian].
- Flissak, K. (2016). *Ekonomichna dyplomatiia u systemi zabezpechennia natsionalnykh interesiv Ukrainy*. Ternopil: Novyi kolir. [in Ukrainian].
- Sharov, O. (2019). *Ekonomichna dyplomatiia: osnovy, problemy ta perspektyvy*. Kyiv: NISD. [in Ukrainian].
- Verhun, V. A. (2008). Ekonomichna dyplomatiia v systemi chynnykh mizhnarodnoi konkurentospromozhnosti Ukrainy. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, 74(1), 150-154. [in Ukrainian].
- Hrushchynska, N. (2016). Ekonomichna dyplomatiia yak potuzhnyi instrument podolannia konfliktohenosti krain. *Ekonomichnyi nobelivskiy visnyk*, 1 (9), 85-90. Retrieved from: <https://econforum.duan.edu.ua/images/stories/Files/2016/11.pdf> [in Ukrainian].
- Mamalyha, O. O. (2015). Transformatsiia ekonomichnoi dyplomatiia v mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosynakh. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, 1, 442-454. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpe_2015_1_46 [in Ukrainian].
- Tatarenko, N. (2015). Ekonomichna dyplomatiia: svitovy dosvid ta ukraïnski zdotuky (polityko-ekonomichnyi aspekt). *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*, 2 (22), 4-9. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2015_22%282%29_3 [in Ukrainian].
- Chuhaienko, Yu. O. (2013). Ekonomichna dyplomatiia v systemi upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu derzhavy. *Aktualni problemy ekonomiky*, 3 (141), 59-69. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2013_3_7 [in Ukrainian].
- Stratehiia publichnoi dyplomatiia Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy na 2021-2025 roky*. (n.d.). Retrieved from: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf> [in Ukrainian].
- Ekonomichna dyplomatiia: ohliad. *Stratehiia ta makroekonomichna polityka. Merezha sotsialnykh doslidzhen* (SSRN). Portal zovnishnoi polityky. Retrieved from: <http://fpp.com.ua/topic/ekonomich-na-dyplomatiya/> [in Ukrainian].
- Stratehiia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku*. Retrieved from: [http://kyiv-heritage.com/sites/default/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%20%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%20%D0%B4%D0%BE%202025%20\(%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82\)%202021-02.pdf](http://kyiv-heritage.com/sites/default/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%20%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%20%D0%B4%D0%BE%202025%20(%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82)%202021-02.pdf) [in Ukrainian].
- Blank, I. A. (2003). *Kontseptualnye osnovy finansovoho menedzhmenta*. Kiev: Nyka-Tsentr, Elha. («Entsyklopedyia finansovoho menedzhera»; Vyp. 1) [in Russian].

www.econa.org.ua

19. *The Global Risks Report 2021*. Retrieved from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2021.pdf.
20. Syrotiuk, Yu., Oliinyk, Yu., Kholiavka, A., & Chupak, O. (2021). *Hlobalni bezpekovi, politychni, ekonomichni tendentsii u sviti ta yikhnij vplyv na Ukrainu v 2021 rotsi*. Retrieved from: <https://ussd.org.ua/2021/01/13/globalni-bezpekovi-politychni-ekonomichni-tendentsiyi-u-sviti-ta-yihnij-vplyv-na-ukrayinu-v-2021-rotsi> [in Ukrainian].
21. Haber, Ye. (n. d.). *Dyplomatiia 2.0. Shcho zminiue dyplomatiu sohodni, i yakoiu vona bude v maibutni roky*. Retrieved from: https://zn.ua/ukr/international/diplomatiya-2-0-349622_.html [in Ukrainian].